

Herfstgebieden

Laat je betoveren door het prachtige herfstlandschap tijdens een heerlijke wandeling in één van onze natuurgebieden. Dit najaar hebben onze natuurexperts de meest prachtige locaties in Fryslân voor je op een rij gezet.

Welke herfstgebieden ga jij verkennen?

In de herfst zijn de natuur en haar bewoners druk bezig met de voorbereidingen voor de winter. Het is essentieel om hier rekening mee te houden tijdens je wandelingen. Te dichtbij komen of teveel geluid maken kan de dieren verstoren en hun kostbare energie verspillen. Voor een ongestoorde ontmoeting met de herfstpracht, nodigen we je uit om onze top 5 herfstgebieden te verkennen. Druk op een gebied naar keuze en ontdek de wandelroutes. Oant sjen yn It Fryske Gea!

1

Het Rysterbosk bij Rijs

Een betoverend natuurgebied in de herfst waar je al wandelend kunt genieten van de prachtige herfstkleuren. Luister naar het geritsel van bladeren onder je voeten terwijl je op zoek gaat naar de vele paddenstoelen in het bos.

2

Het Ketliker Skar bij Katlijk

Dit gebied biedt prachtige wandelroutes door bos en heide, waar je kunt genieten van de herfstkleuren en de serene omgeving. Grote kans dat je onderweg een damhert tegenkomt.

3

It Wikelslân/Reid om' Krite in de Alde Feanen

It Wikelslân heeft alle aspecten van een moerasgebied: open water, rietvelden, natte graslanden en moerasbos. De openheid van de omgeving maakt het een aantrekkelijk natuurgebied voor verschillende (trek)vogels.

4

Jan Durkspolder in de Alde Feanen

Maak een wandeling langs rietvelden, moerassen, struikgewas, grasland en open water en laat je betoveren door het adembenemende uitzicht. Vanuit de vogelkijkhut kun je volop genieten van foeragerende en rustende vogels.

5

Grikelân & Turkije bij Aldtsjerk

Een prachtig natuurgebied in de omgeving van Oentsjerk en Aldsjerk. Met een beetje geluk kun je hier de groene specht, sperwer, gaai en houtsnippen tegenkomen terwijl je geniet van een heerlijke herfstwandeling.

1

Het Rysterbosk

bij Rijs

'De Murnserleane wordt ook wel de Kalverstraat van Gaasterland genoemd. Ruim honderdduizend voeten betreden jaarlijks deze laan. Van kleine kindervoetjes tot fanatieke wandelaars. Allemaal maken ze een mooie tocht over de adellijke hoofdlaan.'

Het Rysterbosk is één van de bekendste wandelbossen in Fryslân, gelegen in het golvende Gaasterland. Dit uitgestrekte bosgebied wordt gekenmerkt door majestueuze beuken en eiken die de wacht houden over de Murnserleane. Zij vertellen het verhaal van dit bos, dat al eeuwenlang getuige is van veranderende tijden. Na de overheersing door Napoleon verrees hier bijvoorbeeld een vredestempeltje. Maar het bos heeft ook donkere tijden gekend, zoals tijdens de Tweede Wereldoorlog toen meer dan zeventig V2-raketten vanuit dit gebied werden gelanceerd.

**KIDS
GEA**

Wist je dat...

dassen echte meesterbouwers zijn? Ze graven tunnels onder de grond om hun zogeheten 'burcht' te maken. Dit is als het ware hun huis, bestaande uit meerdere tunnels en kamers. Zo hebben ze een slaapkamer, een keuken om hun favoriete wormen en insecten te bewaren, en een aparte toiletkamer.

Als je ooit een dassenburcht tegenkomt in het bos, weet je dus vanaf nu dat er onder de grond nog een hele wereld is vol gangen en kamers!

Meer leuke weetjes over
dieren en de natuur?
ontdek onze Kids omgeving:

Praktische informatie

  Parkeerplaats aan de Marderleane in Rijs en bij Paviljoen 't Mar aan de Murnzerdyk

Wandelroutes van 3,5 en 5,5 kilometer

Informatiepanelen bij de toegangen aan de Marderleane en de Murnzerdyk

Honden zijn aangelijnd welkom

Wandelroutes

De rode paaltjes route door het bos van 3,5 km brengt je langs de Slottún en is uit te breiden met de blauwe route. Deze route van 5,5 km vervolgt de wandeling door het bos naar het bijzondere Murnzerklif aan het IJsselmeer. Dit klif is ontstaan door erosie tijdens de periode van de Zuiderzee. Geniet onderweg van het prachtige landschap en de vele soorten paddenstoelen die in de herfst uit de grond schieten. Voor een welverdiende rustpauze kun je terecht bij Paviljoen 't Mar.

naar boven ↑

De bewoners van het Rysterbosk

In het oudste deel van het bos staan diverse bomen, waaronder eiken, lariksen en douglassparren. It Fryske Gea heeft in de loop der jaren naaldbomen vervangen door loofbomen, maar enkele oude “noemberbomen” markeren nog steeds de grenzen van de percelen. Op een open plek staat een oude beuk met tonderzwammen. Deze holle boomstam is een thuis geworden voor vogels, vleermuizen en insecten na een blikseminslag jaren geleden. Het Rysterbosk herbergt talrijke vogels, waaronder uilen, boomvalken, buizerds en zelfs haviken. Je zult ook vaak de grote bonte specht horen en zien.

**KIDS
GEA**

Hoe-oe! Ik ben de ransuil!

Als de zon schijnt, zie je mij niet zo snel want dan doe ik een dutje hoog in de bomen. Zodra het donker wordt, ga ik op pad. Dan vlieg ik superstil door het bos op zoek naar een lekker hapje.

Wil je meer over mij weten?
In de nieuwste KidsGea leer je
alles over mij!

Vraag 'm gratis aan

2

Ketliker skar bij Katlijk

'In het adellijke bos van het Ketliker Skar kom je regelmatig damherten tegen. Deze sierlijke bewoners smullen van de grassen, kruiden en jonge boompjes. Als je stil bent kun je ze bewonderen.'

Tijdens de ijstijden vormden landijstongen het Friese landschap en creëerden drie beekdalen. Het Ketliker Skar ligt in zo'n beekdal, namelijk op de flank van de Tsjongervallei. Het Ketliker Skar beslaat 420 hectare en omvat onder meer de Ketlikerheide, het beekdal de Tsjongerdellen en cultuurbos het Ketliker Skar. Dit adellijke bos werd oorspronkelijk aangelegd door de familie Bieruma Oosting. Ze creëerden het bos voor verschillende doeleinden, zoals hakhoutproductie en jacht. Door de lange rechte lanen kreeg het de kenmerkende statige uitstraling. Ook het verborgen jachthuis 'It Slotsje' herinnert aan die tijd. Laat je tijdens een heerlijke herfstwandeling verrassen door de schoonheid van dit gebied.

Praktische informatie

Aan de Schoterlandseweg in Katlijk of aan de Tjongervallei

Wandelroutes 3,5 en 4 km

Informatiepanelen bij de toegangen aan de Schoterlandseweg en de Tjongervallei

Verhard pad geschikt voor mindervaliden

Honden zijn alleen op de Ketlikerheide aangelijnd welkom

Wandelroutes

Er zijn drie verschillende wandelroutes. De verharde route door het bos is 2,5 km lang, maar een rondje van 1 km is ook mogelijk. De grotendeels onverharde route is 4 km lang en start bij de parkeerplaatsen aan de Schoterlandseweg en de Tjongervallei. De route door de Ketlikerheide is 3,5 km en start aan de overkant van de Schoterlandseweg, achter het klaphek tegenover de ingang van informatiecentrum 'It Beekpronkje'. De diverse routes zijn ook goed te combineren.

naar boven ↑

De drie deelgebieden

In het Ketliker Skar vind je diverse bostypen, van sparren tot eiken- en beukenlanen. Ons beheer richt zich op het omvormen van oude productiebossen naar natuurlijker bos, wat zorgt voor een variatie aan planten en dieren. Dassenburchten liggen tussen de sparren, en in het vochtige loofbos leven bosvogels zoals grote en kleine bonte specht. Boeiend aan de Ketlikerheide is de afwisseling van heide, veenputten en vennetjes. Deelgebied de Tsjongerdellen is een overblijfsel van het oude beekdal van de Tsjonger en grenst aan het Ketliker Skar. Beide gebieden zijn het hele jaar door rijk aan vogels.

KIDS GEA

In het Ketliker Skar is speciaal voor kinderen van 7 tot en met 12 jaar een digitale rugzakroute uitgezet, boordevol leuke en leerzame opdrachtjes. Kinderen kunnen op spoorzoeken gaan, de hoogte van bomen meten en zelfs leren het weer te voorspellen. Een superleuke manier om met z'n allen op ontdekkingsstocht te gaan en spelenderwijs meer over de natuur te leren!

Download hier de route:

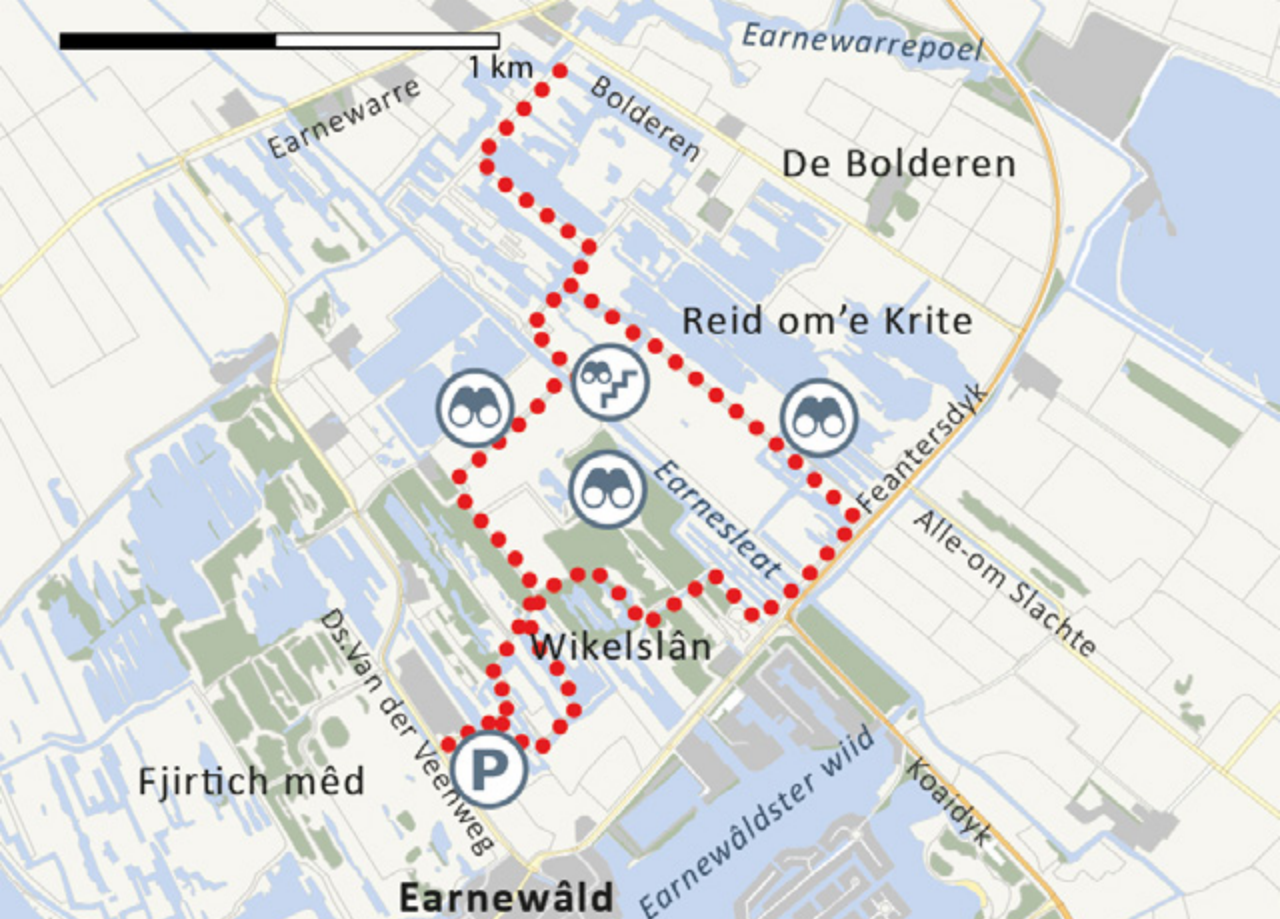
3

It Wikelslân / Reid om' e Krite

in de Alde Feanen

'Riet, ruigte, hooiland en moerasbos; dat levert niet alleen een mooi decor voor een heel andere wandeling. Diersoorten die elders verdwenen zijn hebben hier hun thuis gevonden.'

It Wikelslân is een onderdeel van het laagveenmoerasgebied Nationaal Park De Alde Feanen. Het gebied kent alle aspecten van een moerasgebied: open water, rietvelden, natte graslanden en moerasbos. De duidelijk zichtbare sporen van vroegere turfwinning vertellen een rijk verhaal over het verleden van dit gebied. Sommige petgaten die door deze turfwinning zijn ontstaan, zijn in de loop der jaren verland: ze groeiden dicht met water- en moerasplanten. Het gebied is een thuishaven voor een rijke verscheidenheid aan vogelsoorten waar je goed zicht op hebt vanaf de uitkijktoren of vanuit de vogelkijkhut bij de Ierdige Mar.

Praktische informatie

Ds. Van der Veenwei Earnewâld, 9264 TP

Wandelroute 5 km, uit te breiden naar 12 km

Informatiepanelen bij toegangen aan de Van der Veenwei en de Feantersdyk

Honden zijn aangelijnd welkom

Wandelroutes

De wandelroute door het moerasbos in It Wikelslân en het laagveenmoeras in de Reid om 'e Krite (5 km) knoopt mooi de verschillende leefomgevingen van riet, ruigte, hooiland en grasland aan elkaar. Ga vanaf de parkeerplaats door het klaphekje en volg de pijltjes richting knooppunt 75. Al snel loop je in de beschutting van het moerasbos en langs een aantal petgaten. Vergeet ook je verreikijker niet! Vanuit de vogelkijkhutten kun je diverse vogelsoorten spotten. In de periode buiten het broedseizoen (van 15 maart tot 1 juli) kan de wandelroute worden uitgebreid tot zo'n 12 kilometer langs de Bolderen.

Ontdek onze top 5 vogelkijkhutten

Verwonder je over het prachtige uitzicht en geniet van de beste plekken om vogels te kijken zónder ze te verstoren.

Vraag de top 5 vogelkijkhutten aan.

**KIDS
GEEA**

Kijk jij uit? ←

Voor de kids zonder hoogtevrees: wie is het eerste boven? In de Reid om'e Krite vind je een prachtige uitkijktoren. Neem je verrekijker mee, wie weet zie je de zeearend wel vliegen! We noemen hem ook wel de vliegende deur, zó groot is hij. Heb je geen verrekijker? Maak er zelf een! Lees hier hoe: www.itfryskegea.nl/maak-een-verrekijker

naar boven ↑

4

Jan Durkspolder *in de Alde Feanen*

'Dit natuurgebied heeft zijn naam te danken aan Jan Durks de Jong. Tussen 1867 en 1873 liet hij de Jan Durkspolder vervenen. Op de funderingen van één van zijn boerderijen staat nu de uitkijktoren 'Romsicht' met uitzicht over de Wolwarren.'

De Jan Durkspolder is met moeras, rietland, grasland en bos een zeer gevarieerd terrein. In 2006 is dit gebied heringericht om een betere sturing van het waterpeil mogelijk te maken. In de winter staat het water hoog, terwijl in de zomer het peil verlaagd wordt. Bovendien wordt er cyclisch peilbeheer toegepast. Gedurende enkele jaren wordt het gebied beheerd als een plas/dras-gebied, om vervolgens weer voor een aantal jaren volledig onder water te worden gezet. Het gebied is een waar eldorado voor (water)vogels die vanuit de uitkijktoren en de vogelkijkhutten goed te zien zijn.

Praktische informatie

  Parkeren kan bij parkeerplaats het wijd, aan het eind van de Westersanning of bij de Hooidamsbrug

Wandelroute van 8 km

De vogelkijkhut in de Jan Durkspolder is toegankelijk met de rolstoel.

Informatiepanelen in de vogelkijkhut in de Jan Durkspolder en bij de Hooidamsbrug

Honden zijn aangelijnd welkom

Wandelroute

Van moeras naar hooiland, en nu een rijke biotoop met rietvelden, moerassen, struweel, grasland en open water: zo verliep de geschiedenis van de Jan Durkspolder. Geniet van een prachtige wandeling van 8 km en maak een korte stop bij één van de vogelkijkhutten of bij uitkijktoren Romsicht en wie weet spot je de zeearend! Voor mindervaliden, rolstoelgebruikers en mensen met een kinderwagen is de Jan Durkspolder te bereiken over het fietspad langs de Lytse Mear en de Geau.

KIDS GEEA

Het Pettebosk: De Alde Feanen in miniformaat!

Dit bos is speciaal ontworpen voor kinderen en beschikt over eilandjes, bruggetjes, diverse klim- en speeltoestellen, avontuurlijke paden en nog veel meer! Tussen het riet, de elzenbomen en petgaten is het een echte ontdekkingsplek. Kinderen én volwassenen kunnen hier spelenderwijs kennis maken met de natuur in De Alde Feanen.

Kijk wat er allemaal te beleven valt.

5

Grikelân en Turkije bij Oentsjerk en Aldsjerk

'Het natuurgebied Grikelân en Turkije is van oorsprong een hakhoutbos van de adellijke familie Van Sminia. Zij hebben het bos laten aanleggen met de opbrengst van Griekse en Turkse staatsobligaties.'

Inderdaad, Fryslân herbergt een eigen Grikelân en Turkije. Dit prachtige bos, dat in totaal ongeveer 16,5 hectare beslaat, ligt in de buurt van Oentsjerk en Aldtsjerk. Het gebied leent zich uitstekend voor een verkenningstocht te voet, maar ook een tocht te paard is hier op zijn plaats. Het bos kent talloze paden die perfect aansluiten op de sfeervolle landgoederen Staniastate en de Klinze. De entree tot Grikelân en Turkije is te vinden naast het markante huis van de voormalige tuinman, bekend als het 'Bosk-ein'. Hier beginnen de paden die je langs de veelzijdige flora en fauna van dit gebied leiden, waar de geschiedenis van hakhoutgebruik voor de leerlooierij nog steeds voelbaar is.

Praktische informatie

Parkeren kan bij De Trocheed, Stania State of op de kruising van de Dokter Kijlstraweg en Earnebuorren

Wandelroute van 4 km

Honden zijn aangelijnd welkom

Wandelroutes

Grikelân en Turkije was oorspronkelijk een hakhoutbos. Twintig jaar geleden is It Fryske Gea begonnen met de transformatie naar een opgaand bos. Het bos is toegankelijk via twee ingangen: aan de Van Sminiaweg en de Boskwei. Binnen het gebied ligt een wandelroute van 4 km, uitgerust met brede paden voor een comfortabele wandelervaring. Even verderop ligt Kaetsjemuoisbosk, dat ook als hakhoutbos is aangelegd en nog steeds zo wordt beheerd. Ook hier kun je een rondje wandelen van zo'n 0,5 km.

Geschiedenis van de hakhoutbosjes

Vroeger vormden de hakhoutbosjes een bron van inkomsten door het oogsten van hakhout, dat gebruikt werd in houtkachels of in de ovens van bakkerijen. Daarnaast speelde de bast en de schors van de eiken een cruciale rol voor de leerlooierij. Om de tien tot twaalf jaar werden in de maanden mei en juni de takken gehakt. Door de sterke sapstroom in deze periode kon de bast gemakkelijker worden verwijderd. Men klopte de bast van de stammen los en schilde deze af. Na dit proces werd de bast gedroogd, hetzij in schuren of buiten in de wind. Het eindproduct, de fijngemalen bast bekend als 'run', werd in de leerlooierij gebruikt om leer te verduurzamen. Eén hectare hakhoutbos bood genoeg materiaal om ongeveer veertien huiden te looien.

naar boven ↑

Meer eropuit-tips

Elke maand versturen we een online nieuwsbrief met een update vanuit de Friese natuur met leuke eropuit-tips voor jong en oud! De nieuwsbrief is ook gemakkelijk weer op te zeggen, mocht het toch niet voldoen aan je verwachtingen.

[Aanmelden voor nieuwsbrief](#)

Bekijk

www.itfryskegea.nl

Voor alle routes en activiteiten. Leer meer over de ruim 60 natuurgebieden die we beheren.

Meehelpen

Wil je als beschermer ons werk extra steunen? Dit kan door vrijwilliger te worden of een donatie te doen.

Voor iedereen met het hart op de groene plek

